

✠ C 2

15 280

Heretici in hoc libro com-
prehensi.

A.
Anabaptista
Antitrinitarij.
Arius.

B.
Basiliides

C
Calimus
Cerinthus
Carpocratiani

D.

E
Eutiches
Ebion

F

G

Monothelita^M

Nestorius^N
Noetianj

O

Photinus^P Praxeani, Patripassianj.

Q

R

S
Samosatenus
Sabellianj.

I

V

W

X

Z

Samstag Obijt 1586

ORATIO
DE ORIGINE, CON-
SECRATIONE, MIRAN-
DA PROPAGATIONE, ET CON-
SERVATIONE SCRIPTURÆ DIVI-
NITVS INSPIRATAE.

Timothei Kirchneri Theol: D.

CLARISSIMO DO-
CTRINA PIETATE ET SA-
PIENTIA PRAESTANTISSIMO VIRO,
DOMINO DAVIDI SCHIEFERDECKERO

V. I. DOCTORI, ILLUSTRIS ET GENERO

fi Domini, Domini VVilhelmi, Comitis à Schuartzburg,

*&c. Consiliario &c. Domino & Patrono suo,
reuerenter colendo,*

MEMORABILIS EST SENTENTIA

Chrysofomi, quæ extat in Homelia quadam in Episto-
lam ad Colossenses scripta, in qua suos auditores his
verbis exhortatur, inquit: Audite obsecro secula-
res omnes, comparate vobis Biblia, animæ Pharmaca.
Si acciderit inœsticia, huc velut Apothecam Pharmacorum intro-
spice: hinc tibi fume solamen mali, siue damnum euenerit, siue mors,
siue amissio domesticorum: imo non introspecte solum: Sed omnia
iterum atq; iterum versa, menteq; illa contine. Hæc demum omni-
um malorum causa est, quod scripturæ ignorantur: Sine armis bel-
lum ingredimur, & quomodo seruari possumus? Armati vincere
seruariq; solent, inermes nequaquam &c. Primum enim monet, vi-
ris Politicis & in gubernatione versantibus non negligenda esse sa-
cra Biblia, sed summo studio comparanda, quia animæ Pharmaca
saluberrima contineant. Vt enim prudentes & fragilitatis humanæ
haud ignari homines, propter varietatem morborum, quibus cor-
pora humana obnoxia sunt, in tempore & dum adhuc recte valent,
sollicite inquirunt & comparant remedia, eaq; reponunt & adser-
uant, vt ingruentibus morbis ea opponere, & quantum in ipsis est,
occurrere, ac infirmitates quibus iusto Dei iudicio onerati sunt,
profligare, integramq; valetudinem recuperare possint. Ita Chry-
sostomus vult singulis vere p̄is & quidem etiam secularibus seu Po-
liticis

Uicis, ut vocant, operam dandam esse, ut & Sacra Biblia tanquam animæ Pharmaca sibi comparent, ut ingruentibus tentationibus peccati & mortis, & irruentibus morbis ac miseris in promptu habeant remedia, quibus tentationibus & miseris illis mederi, & omnem aduersam fortunam fide & meditatione scripturarum vincere & superare possint. Sine hac enim Spiritus Sancti Apotheca, tentationes vincere, & calamitates huius ærumnosæ vitæ superare velle, perinde est, ac si quis sine Pharmacis congruentibus grauissimos morbos curare conetur, & absq; pane latrantem, quod dicitur, ventriculum exsaturare velit. Experti hoc sunt omnes sapientissimi homines in mundo, inde vsq; ab initio. Etenim si omnium gentium ac populorum historias percurras, inuenies, omnes tandem cum sapientissimo viro Cicerone exclamasse. Ego tentatis rebus omnibus nihil inuenio, in quo acquiescam. Certe morsus & vulnera conscientie Philosophicis consolationibus non sanantur. Nemo, inquit ille apud Senecam, queat polluto animo mederi, morte piandum est scelus. Quod verò ad reliquas miseras huius mortalis vitæ attinet, etsi Philosophia humana utcumq; aliqua remedia monstrat: tamen quam frigida, inefficacia & vana ea sint, summi viri in suis ærumnis propria experientia didicerunt. Præclare quidem dicuntur illa: Necessitati esse parendum, virtutem dolori anteferendam, colligenda esse exempla aliorum, qui in magnis miseris versati sunt &c. Verum quando animus obrutus est doloribus & sensu calamitatum, nullam solidam medicinam perturbatis adferunt, nullam firmam & efficacem consolationem contritis cordibus suppeditant. Cato Vticensis aliquoties legit librum Platonis de immortalitate Animæ, sed tandem abiecto libro, cum nullam efficacem medicinam, inde perciperet, sibi violentas manus intulit. Sic alij summi viri apud Ethnicos cum nullam firmam consolationem in ærumnis nouissent, tandem magnitudine dolorum extincti fuerunt. Econtra quibus nota fuerunt Sacra Biblia in summis suis miseris, habuerunt tranquillos animos, placide & eleganter calamitates præsentis tulerunt, & quod sapientibus huius seculi incredibile videtur, in maximis suis ærumnis gloriati sunt spe gloriæ Dei, scientes quod tribulationes essent non iræ excandescens indicia, sed paternæ castigationis & misericordie

misericordiae infallibilia signa, & quod calamitates huius vitae quantumuis graues, non possent credentes in Christum à dilectione Dei quæ in Christo Iesu est separare. Denique quod diligentibus Deum omnes afflictiones in bonum cooperarentur. In primis autem observatione dignum est, quod Sacra Biblia, præ omnibus omnium Philosophorum scriptis & Bibliothecis tria remedia proponunt, quæ non solum cicatricibus, verum etiam atrocibus vulneribus perturbatarum conscientiarum efficaciter medentur, verbi causa, promissionem gratiæ seu reconciliationis cum Deo, & gratiæ remissionis peccatorum per & propter Christum. Quotacumque sit calamitas, tamen certum & immotum manet iuramentum diuinum, Viuo ego dicit Dominus, nolo mortem peccatoris, sed volo ut conuertatur & viuat. Item confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Iniquitatum tuarum non recordabor amplius. Si peccata vestra fuerint vt coccinum, sicut nix dealbabuntur, & si rubra fuerint, vt vermiculus, erunt candida sicut lana. Item. Ego deleui quasi nubem iniquitates tuas, & quasi nebulam peccata tua, reuertere ad me, quia redemi te. Conscientia enim in ærumnis vel maxime angitur de peccatis & ira Dei. Accepta autem consolatione illa, quod peccata remissa sint, quod Deus non amplius irascatur, licet castiget, facile tolerat crucem, placide fert tribulationes, gloriatur in ærumnis, & dicit, ingruant sane miserix, irruant in me fluctus tentationum, cum habeam Deum propitium, nihil curo cætera. In Christo Iesu seruatore vincam omnes calamitates. Deo gratia, qui dat mihi victoriam per Iesum Christum. Totius enim fiduciæ & consolationum diuinarum certitudo, consistit in pretioso sanguine Iesu Christi filij Dei, seu in redemptione quæ facta est per Christum Iesum Dominum nostrum.

Deinde promissionem præsentix & auxiliij Dei in tribulatione. Cum ipso sum in tribulatione inquit Dominus in Psal: 91. Esai: 41. Seruus meus es tu, te elegi & non abieci te. Me igitur timeas, quia ego tecum sum, non langueris, quoniam ego sum Deus tuus, ego confortauit te, & adiuui te, atque sustentauit te dextera iusticiæ meæ. Et iterum, ne formides vermis Jacob, & viri Israel. Ego adiuui te, dicit Dominus &c. Esai: 43. Si transieris per aquas, tecum ero & flumina

A 3

*Verbum dei
tria proponit
remedia*

flumina non operient te, si ambulaueris in igne, non combureris, & flamma non ardebit in te &c. Iesai: 46. Vos portamini in Vtero meo, gestamini in mea aluo, vsq; ad senectam & vsq; ad caniciem ego ipse portabo, ego feci, ego feram, ego gestabo & saluabo.

Tertio, spem vltimæ liberationis & glorificationis in vita æterna. Psal: 16. Notas mihi fecisti vias vitæ, adimplebit me lætitia in vultu tuo, delectationes in dextera tua vsq; in sempiternum, Psal: 22. Edent pauperes & saturabuntur, & laudabunt Dominum, qui requirunt eum, viuent corda eorum in seculum seculi. Psal: 68. Benedictus Dominus, quotidie imponit nobis onus, & tamen est salus nostra. Deus noster est Deus ad saluandum, & Dominus educens ex morte. Iesai: 51. Redempti à Domino reuertentur, & venient in Sion cum cantico, eritq; gaudium perpetuum super caput eorum, & apprehendent lætitiã & exultationem fugato dolore & mœrore. Ego ego sum consolator vester &c. Iohan: 11. Ego sum resurrectio & vita, qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, viuet, & omnis qui viuit & credit in me non morietur in æternum. Et Ioha: 10. Ego vitam æternam do eis, nec peribunt in æternum, neq; rapiet eas quisquam è manu mea. Et Iohan: 5. Vt omnis qui credit in cum non pereat, sed habeat vitam æternam. Hiob: 19. Scio quod redemptor (Goel) meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum: Et rursus circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum: Quem visurus ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius, reposita est hæc spes mea in sinu meo, &c.

Hæc inquam tria maxime salutaria & efficacia remedia, in nullis Philosophorum & sapientum huius seculi scriptis inueniuntur, in solis verò Biblijs monstrantur. Quin igitur sacra Biblia ab omnibus comparanda, nocturna diurnaq; manu versanda, & inde saluberrima illa Pharmaca petenda sint, nemo sanus deinceps dubitabit. Et hinc etiam patet, quamobrem Chrysostronus omnes etiam seculares ad comparanda & euoluenda sacra Biblia, tam accuratè exhortetur.

Secundo, haud obscure innuit, ignorationem scripturarum omnium malorum causam esse, & impossibile esse vt victoriam de Diabolo reportemus, nisi armis Biblicis instructi, bellum cum Sata-

na ingrediamur &c. Nulla enim tam leuis tentatio est, qua diabolus nos non prosternere & euertere possit, si inermes, hoc est non instructi dictis sacræ scripturæ cum eo decertare velimus aut debeamus. Non dicam in præsentia de Ethnicis, quos tanquam mancipia sua captiuos detinuit, & ex vno scelere in aliud præcipites egit, de Ecclesia Christi saltem paucula producam documenta.

An non primi parentes amiserunt victoriam, quod absq; verbo Dei cum infernali serpente dimicarent? Nunquid David & omnes Sancti experti sunt, cum Satana absq; scripturis belligerari velle, perinde esse, ac si inermis cum armato exercitu congredi velit, & victoriam se inde reportaturum esse præsumat. Aliquoties illa vox in Psal: 119. inculcatur, Nisi lex tua consolatio mea, iamdudum perissem in meis miseris. Mirum non est, quod quotidie tot homicidia, adulteria, furta, rapinæ, & alia infinita scelera patrantur à securis & prophanis hominibus, cum verbum Dei partim alto supercilio contemnant, partim securissime viuant, & rarissime Sacra Biblia inspiciant, euoluant, legant, dicta scripturæ sibi inculcent, repetant, ignitis Satanæ telis obiciant, & se ad acerrimum illud prælium cum Satana obeundum præparent, armis necessarijs corda præmuniant, & subinde meditentur, quanta circumspectione sibi opus sit, vt potentissimo illi hosti resistere, & nefarijs eius artibus salubri diligentia occurrere possint. In Summa dies me deficeret, si eorum exempla non dico numerando percensere, sed tantum paucis attingere velim, quos prostravit euertitq; mille opifex fraudum Satanas, scelerumq; magister & autor, quod negligenter in lectione & meditatione Sacrorum Bibliorum versarentur. Examine vnusquisq; seipsum, & cogetur fateri se multoties à Satana in horrenda peccata præcipitatum fuisse, priusquam id vel animaduertere posset, quia tunc lectionem & meditationem dictorum scripturæ vel seposuerat vel certe alijs prophanis & secularibus cogitationibus indulgebat. Sed in re manifesta, non opus est longa probatione,

Hiscæ & alijs similibus causis commotus ego meis auditoribus & discipulis subinde lectionem & meditationem Sacræ Scripturæ quam potui accuratissimè commendare consueui. Et ea occasione:

sione oratiunculam hanc de Origine, Consecratione, miranda propagatione & conseruatione scripturæ diuinitus inspiratæ initio conscripsi, & postea in celebri Academia Iulia, quæ est Helmsteti (cui omnia fausta & felicia precor) cum denuo instituerem repetitionem doctrinæ Catechetiæ recitauit, vt ansam eis præberem aliquanto accuratius de sacris Biblijs diuinitus inspiratis, eorumq; dignitate, amplitudine, præstantia & præexcellencia, præ alijs omnibus scriptis humanis, licet præclarè doctis, cogitandi.

Etsi autem scriptorum meorum squalorem ipse agnosco: tamen scio, quod labor meus non fuerit irritus & inanis in Domino, id quod auditores & discipuli mei charissimi, qui me docentem audierunt, testari poterunt. Cumq; iam eam edere vellem, potissimum Præst: T. inscribendam & offerendam esse duxi, idq; propter has causas. Re ipsa enim cognoui Præstantiam tuam seriò affici lectione sacrorum Bibliorum, & scripturas diuinitus inspiratas pro summo & amplissimo suo thesauro habere, charissimos etiam liberos ad meditationem dictorum scripturæ, & cantionem Sacrorum hymnorum diligenter adsuafacere, Conciones sacras sedulo frequentare, domi de rebus diuinis libenter cum alijs conferre, euoluere etiam scripta D. Lutheri & magnifacere, & quod ego imprimis magnum duco, ministerium verbi ita venerari, vt à conuersatione piorum verbi ministrorum, quos mundus alioqui auersatur & detestatur, haudquaquam abhorreat. Deinde quod Præst: T. præter omnem expectationem meam in amicorum numerum me licet indignum & miserum receperit, & insuper præclaro beneficio adfecerit, quod dum vixero Deo dante, grata mente prædicare non desinam. Fateor oratiunculam hanc squalidiorē esse, nec etiam ita conscriptam, vt Præstant: T. polito & aliorum quoq; exacto iudicio satisfacere possit. Verum quia de Præst: T. eam concepi spem, quod non ad munusculi huius tenuitatem, sed potius ad animum offerentis respiciat (cupio enim vel aliquo saltem signo, meam erga Præst: tuam declarare gratitudinem) persuasum habeo, idq; exploratum omnino duco, inscriptionem hanc Præst: T. haud ingratham esse futuram. Bene in Domino valeat Præstant: tua, cum honestissima
lima

fima coniuge & liberis dulcissimis, & me sibi deinceps quoq; com-
mendatum habeat. Erfordix. 30. Aprilis, Anno Salutis, M. D.
LXXIX.

Præstant: T.

addictis:

Timotheus Kirchnerus, D.

B ORA

ORATIO DE ORIGINE,
 NE, CONSECRATIONE,
 MIRANDA PROPAGATIONE, ET
 CONSERVATIONE SCRIPTURÆ
 DIVINITVS INSPIRATAE.

INITIO ÆTERNO DEO PATRI DO-
 mini & Seruatoris nostri Iesu Christi toto
 pectore gratias ago, quod pro ineffabili sua
 bonitate, ex arcana sua sede prodiens se gene-
 ri humano dato certo verbo, & illustribus te-
 stimonijs obsignato, patefecit, & illud ipsum verbum,
 in quo tam seueram quam propitiam voluntatem suam
 omnibus mortalibus declarat, hucusq; tam clementer &
 benignè, contra tot Diabolorum & hominum furores
 conseruauit. Ac eundem toto pectore ac ardentibus ge-
 mitibus per & propter Filium Dominum nostrum Ie-
 sum Christum supplex oro, vt deinceps quoq; paterne
 conseruare, & animos nostros flectere dignetur, vt agni-
 tam veritatem constanter tueri, præclarumq; depositum
 ad posteros incorruptum trasmittere omni contentione
 omnibusq; neruis seriò annitamur. Tegat etiam umbra
 manus suæ omnes Politias, quæ præbent hospitia tran-
 quilla ærumnosis Ecclesijs & Scholis. Postremò regat
 studia & disciplinam iuuentutis, vt sint plantulæ Deum
 celebrantes in horto cœlesti, Amen.

Postquam hæc pia vota præmissi vsitato & recepto
 Scholarum more in repetitionem doctrinæ Catecheti-
 cæ aliquid præfabor.

Adferam autem materiam vtilem & non ingratham,

vt

vt spero huic celebri auditorio. Admirandum est Dei beneficium collectio Ecclesiae ex genere humano ab initio mundi quae fit per ministerium verbi Prophetici & Apostolici. Non minus mirandum Dei beneficium est & in omni aeternitate celebrandum, quod sese non solum inde usque ab initio generis humani voce & illustribus testimonijs patefecit, sed etiam patefactiones illas, quibus voluntatem suam vniuerso orbi ostendit, literis mandari voluit, ac in confusionibus mundi, regnorum ruinis, migrationibus gentium, saeuis persecutionibus, astutis Sathanæ molitionibus, qui toties conatus est codicem Sacrorum Bibliorum funditus abolere, miranda prouidentia & immensa bonitate protexit.

Hæc ingentia miracula sæpe & attentè cogitanda esse omnes sani vt spero mecum fatebuntur.

Et si autem saluberrimum studium est, & longe fructuosissimum attento animo considerare omnes gradus testimoniorum certitudinis doctrinae Christianae, quorum decem plerumque numerari solent, videlicet, Antiquitas, Miracula inimitabilia diabolis, Vaticinia Prophetarum, Ipsum genus doctrinae prorsus ignotum humanae rationi, multitudo testium, qui omni exceptione maiores extiterunt, Testimonium conscientiae seu experientiae verè piorum, Series Doctorum in Ecclesia, praesentia impiorum seu hostium verae Ecclesiae, furor Satanae ardentius & rabiosius insidiantis huic doctrinae, & denique miranda scriptio & conseruatio Ecclesiae & libri istius, qui solius Ecclesiae proprium & longe preciosissimum thesaurum continet: tamen in praesentia, vt breuitati studeam, & huic celebri auditorio nimia prolixitate non molestus sim, tantum de postremo gradu dicturus sum, & quidem non quantum debebam, sed quantum liciam & poterò, videlicet de Origine Scripturae

B 2 one

*Testimo-
nia certi-
tudinis do-
ctrinae Chris-
tiana.*

10

8
9
10

one & miranda conseruatione scriptorum Prophetico-
rum & Apostolicorum ab exordio generis humani vsq̃
ad hæc præsentia tempora in tam varijs & multiplicibus
doctrinarum confusionibus & regnorum ruinis. Qua
de re vt me differentem, seu balbutientem verius, placide
audiatis, amanter & submisse peto. Res est longe omni-
um maxima & grauissima de qua dicturus sum, & quæ
recte considerata in pijs pectoribus, sine dubio relin-
quet stimulos aculeosq̃ timoris Dei, gratiarum actionis,
& inuocationis æterni patris. Sed ad rem ipsam Deo iu-
uante accedo.

Prima autem & omnium antiquissima ratio scriben-
di verbum Dei, ab ipso Deo fonte & Origine omnis boni
inuenta est & vsurpata. Nam in creatione hominis
pro sua inexhausta ac ineffabili sapientia æterna illa
Maestas miranda bonitate legem seu normam volunta-
tis suæ, iuxta quam à creatura rationali coli & celebrari
voluit, mentibus humanis impressit. Huc enim Moses
digitum intendit, cum inquit, Hominem ad imaginem
& similitudinem Dei factum esse. Ac si primi nostri pa-
rentes in integritate sua perstitissent, non opus fuisset
vlla alia scriptione, nullis omnino libris. Nam fulsisset
illa inscriptio manu Dei omnipotentis effigiata perpe-
tuo in nostris pectoribus, & fuisset quasi tabula quæ-
dam, & liber non obsignatus sed apertus, in quo quid
Deus à nobis fieri vellet non solum legere, sed & magna
animorum alacritate potuissemus facere. Postquam ve-
ro Satan hostis generis humani, qui illam beatitudinem
& foelicitatem nobis inuidebat, sua calliditate & πᾶσι
yia scriptionem illā obliterauit & erasit fere vniuersam,
& homo illa sanctissima Epistola, Spiritu viuentis Dei
scripta, spoliatus est, extrema necessitas nostra exegit, vt
aliam rationem propagandi & conseruandi verbum &
volunta-

voluntatem suam æterna illa & ineffabilis Maiestas in-
stitueret.

Etsi enim æternus Dei Filius ex arcana sua sede pro-
diens, (Genes: 3.) protulit arcanum decretum & consi-
lium Sanctæ Trinitatis de redemptione generis humani,
prolapsi in peccatum, mortem, infernum, tyrannidem
Satanæ & acerbissimas calamitates, & hac ipsa voce per-
ditos & damnatos, parentes nostros ex orco faucibusq̃
inferorum reuocauit, inq̃ vitam restituit, & voluit quoq̃
vt dulcissimam & saluberrimam illam Euangelij pro-
missionem retinerent ipsi firmiter, & ad posteritatem
quæ futura erat multiplex & copiosa, tanquam præcla-
rum depositum magniq̃ precij thesaurum transmittes-
rent, tamen euentus docuit, quantumuis Adam in eo
thesauro custodiendo laborasset & propagando adui-
gilasset, parum ea diligentia profectum fuisse. Nam mul-
tiplicato genere humano, statim suborta est religionum
confusio tetra & abominanda: Sicuti illa Genesis 4. 5.
& 6. Capitibus descripta est, ac vsq̃ adeo creuit & inua-
luit, cum in posteris Cain, tum etiam in Ecclesia filio-
rum Dei, vt tandem diluuium vniuersale, quo vniuer-
sum genus humanum, exceptis tantum octo animabus
perijt, acceleraret & prouocaret. Anno mundi 1656.
Ætatis Noe 600. Aquis verò vniuersalis diluuij subla-
tis Anno mundi videlicet 1657, & terra rursus arefacta,
cum Noe egressus esset ex arca, commendauit ei Deus
custodiam, & propagationem verbi sui diuinitus pate-
facti, & hanc familiam voluit esse testem & propagatri-
cem veræ doctrinæ. Verum quàm foeliciter illa familia,
in qua sola tunc erat vera Ecclesia, per manus sibi tradi-
tum depositum asseruauerit & retinuerit, res ipsa loqui-
tur. Nam Anno mundi 1789. ætatis Noe 733. Anno
133. post diluuium, quo tempore orbis facta est diuisio,
B 3 inter

inter filios & nepotes Nohe exorta est propter impietatem ædificatorum turris Babylonicæ, linguarum confusio, quam secuta est totius religionis in vniuerso genere humano horribilis inclinatio, & quidem tanta, vt ab eo tempore idolorum cultus in toto terrarum orbe inciperet. Itaq; ne prorsus interiret religio & vox Dei in toto genere humano conticesceret, & ex omni memoria extingueretur promissio de venturo liberatore mundi, ac vera Ecclesia in genere humano esse desineret, à qua verus Deus coleretur & celebraretur, miranda bonitate euocatus est ex VR Chaldeorum Abraham, cui promissio de Messia renouata fuit, ac viua voce tradita & commendata. Accidit ea vocatio Abraham anno mundi 2024. Post obitum Nohe anno 16. aut circiter. Ita Nohe adhuc superstite orbis repletus fuit Idolomania & impijs opinionibus de Deo quantumuis reclamaret & contradiceret. Hæc vero quantum excruciauerint ac torserint tantū viri pectus, nullis verbis, nulla eloquentia consequi possumus. Aeternus igitur Pater cum vocem doctrinæ cœlestis adulterari & deprauari cerneret, iterum peculiari reuelatione pro sua ineffabili misericordia, Abraham verbi custodiam demandauit, & ad eius familiam vniuersalem illam promissionem de Messia Seruatore mundi alligauit, conspicuo signo addito circumcisionis videlicet, qua familia Abraham à reliquo mundo distingueretur, & illustris aliqua nota extaret, Vnde Messias expectari & doctrinæ sacre puritas peti deberet. Ac mansit quidem in posteritate Abraham, quemadmodum Deus ipse Genesis 18. fore promiserat, Scio, inquit Dominus, quod præcepturus sit filijs suis & domui suæ post se, vt custodiant viam Domini, & faciant iudicium & iustitiam, vt adducat Dominus super Abraham omnia quæ locutus est ad eum. Isaac enim & Iacob retinuerunt tradis

traditionem promissionis & diligenter vserunt in familia sua quamdiu vixerunt. Estq; D. Lutherus, sicut ex Commentario eius in Genesin Capite 25. patet, in ea opinione, quod Abraham libellum quendam aut historiolum composuerit, ab Adam vsq; ad sua tempora, in qua complexus sit doctrinam de Deo & veris cultibus, idq; in gratiam Isaaci filij & posterorum, vt eo diutius veræ doctrinæ possessionem incorruptam apud se retinerent. Sed hæc in præsentia mittamus. Postquam verò Iacob è viuis sublatus est, & duodecim Patriarchæ diem suum obierunt, rursus ingens doctrinæ inclinatio secuta est, cuius etiam in Propheta Ezechiele Capite 20. mentio fit. Vix enim 196. anni elapsi sunt, inter obitum Iacob & mortem Patriarcharum, & in tam breui temporis spacio, ita posteri Iacobi & Patriarcharum degenerauerunt, vt tetrìs Idolomanijs sese polluerent, & puritatem doctrinæ per manus sine scripto traditam sibi scelerate corrumperent, licet non penitus abijcerent. Tam mirabiles vices habuit patefactio & custodia verbi diuinitus reuelati & traditi hominibus, postquam semel scriptura Dei ex corde humano erasa & deleta est.

Longe breuius quam rei magnitudo & amplitudo postulat, complexus sum historiam reuelati & propagati cœlestis depositi ad Mosis vsq; tempora. Numerantur enim ab initio mundi conditi vsq; ad educationem populi Israelitici ex AËgypto anni 2454. & à primo anno vocationis & peregrinationis Abrahamæ, qui incidit in annum mundi 2024. anni 430. Sequitur nunc quasi secunda scripturæ ætas. His enim annis exactis Deus opt; max; secundo cœpit scriptionem verbi, & ipse initium eius fecit, ac deinceps patefactiones suas literis consecrauit & mandari etiam præcepit. Vidit enim quanta esset improbitas & imbecillitas cordis humani, quàm cito obliuiscere

uisceretur patefactionum diuinarum. Animaduertit
quam astutis dolis & doctis fabricis Satan potuerit es-
uertere, deprauare & corrumpere promissionem per ma-
nus traditam. Voluit igitur certis monumentis confi-
gnari omnes suas promissiones & vniuersam mundi &
Ecclesiæ suæ historiam.

Origo ergo & initium Scripturæ Sacræ, Sicuti ea
nunc certis libris comprehensa est, ipsum æternum &
omnipotentem Deum conditorem generis humani ha-
bet autorem. Nam Exodi capite 32. sic legitur: Et reuer-
sus est Moses de monte portans duas tabulas testimoni-
in manu sua scriptas ex vtraq; parte, & factas opere Do-
mini, scriptura quoq; Dei erat sculpta in tabulis. Hæc
narratio ostendit, Deum ipsum rationem comprehen-
dendi literis puritatem verbi non tantum instituisse &
mandasse, Sed testatur etiam, quod illam primus scriptis
verbis Decalogi suis digitis, initiauerit, dedicauerit, &
consecrauerit. Nequaquam enim ab hominibus vel an-
gelis Scriptio Sacrorum Bibliorum inuenta vel incoata
est. Et hinc maiestas huius euidentiore fit, & augustior,
cum constet ipsum conditorem cœli & terræ suis digitis
coepisse exarare, ac prima quasi lineamenta huius summi
& excellentissimi operis ducere, quo si carendum esset
Ecclesiæ, maiores tenebræ futuræ essent in genere hu-
mano, quam fuisse quondam perhibentur, cum Aethi-
neorum ignium irruptione adeo horribili solem obscu-
ratum fuisse ferunt vt per biduum nemo mortalium al-
ter alterum agnosceret. Optandum autem esset certo
sciri posse, quando & à quibus singuli Sacræ Scripturæ
veteris præsertim Testamenti, libri scripti essent. Sed
sufficiat nobis quod immota autoritas & certitudo li-
brorum in Biblico codice comprehensorum constat, li-
cet de tempore & autoribus scriptionis non ita exactam
noticiam habere possimus.

Mihi

Origo Libr.
veteris
Vnde.

Mihi quidem vehementer placet Sententia D. Lutheri piæ memoriæ, qui in suo Chronico annotauit, Quinq; libros Mosi, qui vſitate Pentateuchus dicuntur, in deserto natos esse. Nam Exodi Cap: 34. leguntur hæc verba: Deus dixit ad Mosem, scribe tibi verba hæc, quibus & tecum & cum Israel pepigi fœdus: Huic mandato acquiescens vir Dei Moses consignauit reuelationes diuinas & monumentis ad vſum totius posteritatis consecrauit. Voluit enim Deus opt: Max: Ecclesiam suam certum doctrinæ cœlestis corpus & quasi historiam habere, ne omni vento doctrinæ circum ageretur & Satanæ præſtigijs multiplicibus semper exposita esset, qui per sua organa inde ab initio varie corrupit & deprauauit doctrinæ, per manus traditæ, puritatem. Sed priusquam ad reliqua progredior, recitabo hoc loco ex Rabbi Mose Kymhi quædam non iniucunda, à quibus videlicet Scriptoribus diuina volumina veteris Testamenti conscripta fuisse, opinentur Iudæi. Ea verò sic habent. Moses, inquit, scripsit Pentateuchum, præter octo versus in Deuteronomio, qui sic incipiunt: Mortuusq; est ibi Moses Seruus Domini in terra Moab iubente Domino. Kymhi etiam tradit, librum Hiob per Mosem conscriptum esse.

Iehosua verò teste eodem Kymhi, scripsit librum suum, & octo versus de lege Deuteronomij vltimo, ab eo. Et mortuus est Moses vsq; ad finem.

Samuel autem scripsit 1. & 2. Samuelis seu Regum & Iudicum & Ruth.

Iesaias librum suæ Prophetiæ & Prouerbiorum. Item Cantica Canticorum & Ecclesiastis.

Ieremias Prophetiam suam & 3. & 4. Regum & Threnos: viri Synagogæ maioris Scripserunt librum Ezechielis & librum 12. Prophetarum minorum, librum Danielis & Volumen Esther.

C. David

*Rabbi Mose
Kymhi*

David & decem Prophetæ scripserunt librum Hym-
norum hoc est Psalmorum.

Esdras scripsit librum suum, & Genealogias verbo-
rum dierum, id est Paralipomenon vsq;. Et fuerunt sibi
fratres filij Iehosaphat. Hactenus Kymhi. Sed hæc non
per omnia certa sunt & indubitata. Nam de 34. Capite
Deuteronomij commemorat Munsterus ex Rabinis,
quod Iehosua vltimum Caput Deuteronomij longe post
mortem Mosis scripserit. Sic de 1. & 2. Samuel; libris
non satis constat vtrum ipse Samuel illius historiae scri-
ptor extiterit. Certum est ex 1. Samuelis 25. quod Sa-
muel mortuus sit ad gubernacula adhuc sedente Saule.
Quomodo igitur potuisset scribere ea quæ gesta sunt à
25. Capite, vsq; ad finem primi; Multo vero minus ea
literis mandare potuit, quæ in 2. Samuelis recitantur.
Illa enim longe post mortem eius acciderunt. Verum de
his in præsentia satis.

Itaq; Deus ab eo tempore quo ipse exorsus est scripti-
onem voluntatis & verbi sui patefacti, semper admiran-
da Providentia & Consilio imperferutabili excitauit
præstantes Heroes, quos excellenti Sapientia & eximijs
donis præ infinitis alijs instruxit & impulit, ad Scriptio-
nem sacrarum patefactionum ac voluntatis suæ, cum se-
ueræ, quæ in lege traditur, tum propitiæ, quæ in Euan-
gelio sonat, vt vniuerso orbi constaret, quomodo agno-
sci inuocari & coli ab omnibus vellet. Et ad hanc suam
voluntatem scriptis certis & indubitatis comprehensam
omnes rationales Creaturas adeo seuerè alligauit, iuxta
vocem Iesai: 8. Ad legem & testimonium &c. vt grauif-
simè minetur ijs, qui discedunt ab hac norma verbi diu-
ni, dicens: Qui non dixerint iuxta verbum hoc, non erit
eis lux matutina, id est, omni consolatione destituentur,
ruent in desperationem & in æternos cruciatus præci-
pitabuntur. Scripto

Scripto autem & constituto hoc Canone Scripturæ
Sacræ, & certis monumentis comprehenso, seuerè man-
dauit pater æternus, vt hæc scripta fidelissime asserua-
rentur, ac quotidie ab omnibus euoluerentur. Nam hæc
est vox æterni Dei Deutero: 6. Scribes illa in postibus
domus tuæ & in portis tuis. Sic Deuteronomij. ii. Et
Deutero: 17. repetitur illud mandatum, quo Deus ipsos
Magistratus alloquitur, inquiens: Quum autem sederit
super Solum regni sui Rex, scribes sibi iteratam legem
hoc in libro à conspectu Sacerdotum Leuitarum. Item
Iehosua 1. Non recedat liber legis iste ab ore tuo, sed
mediteris in eo, die ac nocte, vt custodias & facias se-
cundum omne, quod est in eo: tunc enim secundabis
vias tuas, & tunc intelliges.

Ac fuit reuera ingens & inenarrabile beneficium,
quod Deus huic populo Israelitico, non solum dedit le-
gem & ceremonias, constituit certam Politiam: Sed vo-
luit etiam in illo populo esse Academiam, id est certam
sedem doctrinæ & officinam suarum patefactionum, &
Bibliothecam librorum Prophetorum, deniq; hospiti-
um nascentis & concionantis Messia. Sed vt de rebus
maximis & amplissimis summam, & quasi in transcur-
su dicam, miranda sapientia & ineffabili bonitate æter-
nus Pater Domini nostri Iesu Christi, Quinq; distincta
& illustria regimina Populi Israelitici, quæ vsq; ad tem-
pus exilij Babylonici durauerunt, instituit & conserua-
uit.

Primum regimen commissum fuit Mosi & Aaroni,
quod durauit annis 40. in deserto, ybi magna fuit istius
populi gloria, quibus annis Canon Scripturæ conditus
est publicatusq; ac aureum quasi seculum suum habuit.
Tam enim copiosæ & excellentes patefactiones in des-
erto acciderunt, vt nulla ætas similes viderit, vsq; ad
Messia tempora.

C 2

Secun-

Regi-
men.

Secundum regimen fuit sub Iehosua annis 32. post obitum Moſis. Quamdiu igitur Iehosua vir Dei & Heros præſtantiffimus in vitis fuit, & autoritate ſua, quam diuinitus acceperat, hunc populum rexit, retinuit theſaurum Biblicum incorruptum. Iehosua enim fidus Dux gentis Iſraeliticæ & Serio vetitatis Zelo ardens, vigilabat pro lege & grege, Sicut ex 23. & 24. Iehosua Cap: liquet. Eo vero extincto & ad cœleſtem conſuetudinem euocato, nouum quali exortum eſt ſeculum, quod turpiſſime ab auita pietate degenerauit, & procul à norma Scripturæ, quæ diuinitus conſtituta, ſtupendisq; miraculis illis confirmata & attributa erat, diſceſſit. Sic enim Iudicum 2. Cap: ſcribitur: Mortuus eſt Iehosua filius NVN famulus Domini centum & decem annorum, & ſepelierunt eum in finibus poſſeſſionis ſuæ in Thimna theſere, in monte Ephraim à Septentrionali plaga montis Gaas (anno mundi 2527. Anno poſt exitum 72. gubernationis ſuæ, anno 32.) omniſq; generatio congregata eſt ad Patres ſuos: & ſurrexerunt alijs, qui non nouerunt Dominum, & opera quæ fecerat cum Iſrael.

Tertium igitur regimen adminiſtrarunt Iudices, qui diuinitus in hoc populo excitabantur. Toto autem hoc tempore iudicum, quo in precio habita fuerit Canonica ſcriptura, diuinitus inſpirata, ex 2. Capite libri Iudicum cuius verba iam citauimus, facile adparet: Et in eodem libro Cap: 21. fatiſ manifeſte proditum eſt. Nam ibi ſcriptura diſerte dicit: In diebus illis non erat rex in Iſrael, ſed vnusquiſq; quod ſibi rectum videbatur, hoc faciebat.

Verſabantur igitur homines tunc in denſiſſimis tenebris, & maximarum rerum ignoratione, Sacerdotibus officium ſuum deſerentibus, & ceſſante doctrina in Synagogis & loco quem Dominus peculiariter ſibi elegerat, vt ſui nominis ac glorioſarum patefactionum memoria

moria ibi conseruaretur & propagaretur. Ac durauerunt hæ plusquam Aegyptiacæ tenebræ, & tristissima rerum diuinarum ignorantia, per annos amplius trecentos, ad Samuelis vsq; ætatem.

Quartum regimen fuit Samuelis Prophetæ, qui solus fere 30. annis gubernauit Ecclesiam Israeliticam, donec Saul in Regem eligeretur. Incidit autem natiuitas eius in annum mundi 2819. Annum exitus 366. & 9. Annum gubernationis Eli Sacerdotis. Quam verò tristes & ærumnosus status Ecclesiæ & Scholarum sub Sacerdotio Eli fuerit, & quam ignotus etiam ipsis sacerdotibus & Leuitis, Canon Scripturæ Sanctæ, abunde testatur. i. liber Samuelis Cap: 3. his verbis. Puer autem Samuel ministrabat Domino coram Heli, & Sermo Domini erat pretiosus in diebus illis, non erat visio manifesta &c. Quantos ibi labores sustinuerit Samuel, vt Scripta Biblica quæ hæctenus delituerant, rursus in lucem proferret, & Populum vagantem ad fontes Israel reuocaret, facile intelligit is, qui aliqua ex parte nouit, quantæ sit molis doctrinam & cultus diuinos prorsus collapsos, & iam diu intermissos, denuo instaurare.

Et hinc vt D. Lutherus piæ memoriæ, in suo Chronico scribit, incipit tempus Prophetarum Acto: 8. Omnes Prophetæ prædixerunt dies istos. Vnde etiam in Ebræo libri Regum Prophetæ Maiores vocantur. Et recte: plus enim est in illis Prophetarum, quàm Regum gubernationis. Durauit autem Samuelis gubernatio annos 40.

Quintum verò fuit sub Regibus, idq; durauit vsq; ad Exilium Babylonicum annis fermè 467. Electus enim est Dauid in regem anno gubernationis Samuelis 33. Ac retinuit eius posteritas clauum gubernationis totidem ferè annis, vt diximus. Quantæ verò & quàm mirabiles vices ac mutationes sub Regibus acciderint, longum esse

esset percensere. Sub Dauide & Salomone floruit doctrinae coelestis studium, floruerunt artes & disciplinae honestae. Post obitum vero horum praestantissimorum Regum, qui suis etiam scriptis diuinitus inspiratis Canonem scripturae adauxerunt, tristissima tempora secuta sunt, & tenebrae horribiles omnia passim loca, templum ipsum & Synagogas quoque impleuerunt. Reliquit quidem Deus lucem aliquam in Regno Iudae, Postquam 10. tribus ab eo auulsae essent, & cum regno nouam idolatriam instituisent, turpissimeque a vero Deo & Canone scripturae defecissent: Sed tamen quam tristis & arummosus fuerit Ecclesiae, templi Hierosolymitani, & Synagogarum status abunde docent libri Regum & historia Prophetarum Iesae, Hoseae, Michae & reliquorum qui Synchroni fuerunt. Capite vero 22. lib: 4. Regum, Regnante Iosia, cuius 13. anno Ieremias Prophetare coepit, anno mundi 3316. indicatur, tantas tunc tenebras fuisse in doctrina religionis, tantamque & tam crassam Sacrorum Scriptorum ignorationem, ut amissus etiam fuerit Codex Sacrorum Bibliorum. Nam Pater Ieremiae Prophetae Helcias eum rursus, cum per multos annos absconditus delitisset, a tineis ferme & blattis consumptus, in lucem produxit, regique Iosiae legendum misit. Verum haec ob temporis angustiam prolixius persequi non licet: Ieremiae vero Cap: 36. (qui circiter 40. annis fuit in ministerio Prophetico & ultra.) Scribitur quod Rex Hierosolymitanus Zedechias combusserit librum Prophetiarum eius. Tali fauore tunc prosequuti fuerunt Reges Iudae Sacros codices, fontes omnium bonorum & thesaurorum coelestium.

Regnum vero Israel postquam semel defecit a vero Deo, & abiecit Sacrae scripturae Canonem sibi diuinitus traditum, non desijt prius ruere contra verbum & Prophetas

phetas diuinitus excitatos & missos ad sese, Eliam videlicet, Elifæum, Hoseam, Amos & reliquos, quàm propter horribiles Idolomanias & alias tetras confusiones prorsus deletum est, postquam annis 244. Vel vt alij volunt 253. stetisset. Sicut historia illa 2. Reg: 17. descripta extat.

Sequitur nunc tempus captiuitatis Babylonicæ, quæ durauit annos 70. iuxta Ieremiæ Vaticinium Cap: 25. Omnes gentes istæ seruient regi Babylonis 70. annis. Incidit autem Captiuitas Babylonica in annum mundi 3357. Neque vero mirum esset, si in ista horribili cõfusione rerum omnium, deleta Hierosolyma, combusto templo, occisis præcipuis Sacerdotibus, Propheta Ieremia in AËgyptum abducto, & tandem ab Aprye tyranno occiso, ac tantum reliquijs quibusdam Populi reseruatæ, funditus extincta esset vera religio, & liber Domini prorsus amissus. Nam vastata vrbe, desolato & in cineres redacto templo, haud dubie etiam Bibliothecæ combustæ fuerunt, vltimicibusq; flammis absumptæ. Quantum damni ibi acceperit Ecclesia, nulla eloquentia, nullis lacrymis satis potest deplorari. Amissi enim sunt in ea direptione vrbis & templi conflagratione aliquot libri, quorum iactura nulla vnquam Seculo reparabilis est. Id quod ex ijs qui restant animaduerti potest. Nominantur enim quidam libri in Sacris Biblijs Numeri 21. 1. Paralip: 9. 12. 13. 20. 32. Item 3. Reg: 4. & alibi, qui iam nusquam extant. Quis autem non vehementer doleat tam præstantium & diuinitus excitatorum virorum libros in hanc fortunam incidisse: Statuas aut picturas elegantes magnorum virorum magno cum dolore amittimus, quas vel propter artis bonitatem, vel propter memoriam eorum, quos representabant, si fieri posset, æternas esse optamus. Quantò magis dolere debemus tot præclarissimorum monumentorum interitum, quæ

quæ non modo propter Scriptorum pulcritudinem mi-
ramur, sed etiam propter vtilitatem amamus. Neq; enim
retineri Ecclesiæ & Republicæ sine literarum religio-
nis, & bonarum artium, quæ certis libris comprehen-
duntur, cognitione possunt.

In hac ruina regni Iudaici, cum tota Gens ferè extin-
cta & in tristissimam captiuitatem abducta esset: Deus
miranda bonitate in ipsa Babylone excitauit Populo
Israelitico novos Prophetas Daniele & Ezechielem,
quorum fido ministerio doctrina cœlestis propagata, &
ipsis etiam gentibus communicata fuit. Ita vt gloria hu-
ius populi maior esset in ipso exilio, quam cum domi in
propria terra degeret alta in pace. Horum ergo studio
& diligentia diuinitus conseruatus fuit Liber Domini,
& quod res ipsa docet etiam ampliatus & auctus. Voluit
enim æternus Pater hunc sacrum librum testem essentia
& voluntatis suæ innotescere etiam Gentibus in magno
illo imperio Regis Babyloniæ & procul spargi nominis
sui gloriosam famam. Ostendit quidem Deus iram suam
aduersus Ecclesiam deletione pulcerrimæ Politia ad
tempus, propter horribilem ingratitude erga ver-
bum, & persecutionem atrocem, quam exercuerunt sum-
mi & infimi in populo Iudaico aduersus Prophetas, qui
tradebant & propugnabant doctrinam cœlestem, quæ
in libro Domini continebatur: Sed tamen in media ira
sua recordatus est misericordia suæ, nec voluit prorsus
extingui lucem verbi, & funditus deleri & excindi Ec-
clesiam. Ideo ineffabili Sapiencia conseruauit Biblicum
thesaurum, etiam in tristi illa dissipatione & pœnis to-
tius Populi, vt Ecclesia post reductionem ex Babyloni-
co exilio rursus hoc ipso verbo colligi & instaurari pos-
set. Nam sine verbo scripto & sincere prædicato, nulla
Ecclesia in terris existeret.

Post

Post latissimam igitur Populi Iudaici in Patriam reductionem, quæ incidit in annum mundi 3426. & primum Cyri Persarum Monarchæ, denuo excitati sunt Prophetæ excellentes Haggæus & Zacharias, quorum consilio & ministerio templum rursus extructum, Scholæ erectæ, Bibliothecæ instauratæ, & Conuentus Ecclesiastici & Scholastici celebrari cœperunt.

Etsi enim reedificatio templi aliquot annis impedita fuit, edicto videlicet Cambylis vsq; ad secundum annum Darij Histaspis, 1. Esdræ 4. tamen interea aliqua collectio Ecclesiæ & Scholarum instauratio facta est, & liber Domini rursus de pulueribus extractus & in lucem prolatus fuit, ac studia religionis & doctrinarum caput aliquanto altius exerere & florescere cœperunt. Promouit hanc rem Esdras scriba & Doctor legis, qui valde celebratur propter pietatem, Sacrarum literarum cognitionem, & Zelum erga Ecclesiam & Scholas. Sic etiam celebrantur Nehemias & Iudas Maccabæus. 2. Macab: 2. Cap: propter ardens studium & Zelum feruentem erga scripturam diuinitus inspiratam. Ac commemoratur ibi quod Bibliothecas construxerint, & optimis scriptis eas exornauerint.

Quoniam verò Nehemias diutissimè vixit, attigit enim annum 130. & mortuus est anno mundi 3633. circa id tempus, quo Alexander Magnus Babylonem & Susam cœpit, ac Monarchia Persarum ad Græcos translata est, eò etiam magis floruerunt omnium doctrinarum studia in Populo Iudaico & tanto diutius puritas verbi diuini Sarta tecta mansit, ac liber Domini apud omnes in precio habitus est. Fuerunt etiam initia Monarchiæ Græcæ non infausta Genti Iudaicæ. Nam Alexander Magnus αὐτονομίαν ipsis concessit, & mediocri tranquillitate vsa est Ecclesia Iudaica sub Macedonicis Regibus,
D ferè

ferè vsq; ad Antiochi Epiphani's tempora. Anno enim mundi 3684. sub Pontifice Eleazaro fratre Simonis Pto-
lomeus Philadelphus Rex Aegypti, qui fouit studia doctrinarum, in precio habuit homines sapientes & do-
ctos, amauit bonos libros, instruxit copiosissimam Bi-
bliothecam Alexandriae & inquisiuit apud multas Gen-
tes vetera monumenta, omnes Iudæos qui in Aegypto
erant liberos esse permisit, & vasa sacra Eleazaro Ponti-
fici, quæ olim Iudæis adempta erant, remisit, Sacrorum
etiam librorum interpretes ad se mitti petiuit. Hoc ipso
facto æternus Pater, cum apud Iudæos tum apud Gentes
etiã cœlestis doctrinæ studia accendere & propagare vo-
luit quæ tunc in gente Iudaica paulatim ruinam mini-
tabantur, sicut à Propheta Zacharia prædictum fuerat.

Conuersi igitur sunt libri Sacri in Græcam linguam à
70. interpretibus, & ea translatione multis gentibus
facti notiores, & latius propagata vera doctrina de Deo.
Eo etiam consilio Deum illam translationem promouisse
se non dubium est, vt videlicet gentes ea quasi præpara-
rentur ad Messiaæ aduentum, & promulgationem Euan-
gelij, quæ tunc non ita procul aberat, ne doctrina de
vno vero Deo & promisso liberatore, quæ in hoc solo
Populo florebat, mundo prorsus esset incognita. Facta
est versio illa circa annum mundi 3696. post obitum Ele-
azari.

Temporibus autem Antiochi Epiphani's, cuius gu-
bernatio incidit in annum mundi 3790. rursus horribilis
& Scœua tempestas Ecclesiam & Scholas obruit, dissipa-
tis ciuibus & incolis terræ Sandæ. Epiphanes enim Scœ-
uam tyrannidem exercuit aduersus Ecclesiam, bis occupa-
uit Hierosolymam. Et cum secunda vice occuparet
anno 8. regni sui, proposuit furiosum & blasphemum
edictum, i. Maccab; 1. Cap; de abolenda lege Mosis, de
nouis

nouis cultibus instituendis. Erexit abominationem desolationis super altare, libros etiam legis, qui inuenti fuerunt, conserpi atq; igne concremari iussit. Apud quemcunq; etiam liber foederis deprehensus est, aut si quis faueret legi, is edicto Epiphani per Praefectos eius morte mulcetur. Hanc tyrannidem furiosi regis in gens defectio secuta est in vniuerso Populo & inclinatio doctrinae tanta, vt ad Christi vsq; Messiae tempora Religio vera & Liber Domini pristinum suum nitorem & splendorem non recuperauerint. Etsi enim Iudas Macabaeus & eius posteris, vt dictum est supra, restituerunt templum, erexerunt Scholas, constituerunt docentes in Scholis, inquisiuerunt Scripta Biblica, & in Bibliothecas reposuerunt, & sic denuo accenderunt doctrinarum studia: tamen non ita multo post sub Iohanne Hyrcano, anno videlicet mundi 3833. aut circiter, exortae fuerunt tres Sectae apud Iudaeos, Pharisaeorum vna, Altera Essenorum, Sadducaeorum tertia, quae Sectae, qualia & quam tetra Portenta opinionum Prodigiosarum confixerint, partim Iosephus lib: 13. Antiqui: Cap: 8. partim Euangelistae in Nouo Testamento indicant.

Hic rursus quasi amissus fuit liber Domini. Sadducaei enim omnes Prophetas praeter Mosen abiecerunt. Pharisei autem licet scripta Prophetarum retinerent: tamen vniuersam fere doctrinam in libro Domini traditam deprauarunt, & plane in Philosophiam transformarunt. Quid enim cum de lege tum de promissionibus docuerint, ex Euangelica historia manifestum est. Doctrina ad eum modum obscurata, paulatim maiores tenebrae Populum Iudaicum adobruerunt, & durarunt vsq; ad aduentum Messiae Saluatoris nostri, annos circiter centum & nonaginta. Haecenus de Secunda (vt ita loquar) Scripturae aetate.

D 2 Nunc

Nunc porrò quasi tertiam eiusdem ætatem videamus. Anno enim à mundo condito 3992. ætatis Christi 30. rursus emergere cœpit Sacrorum Bibliorum volumen. Nam filius Dei, qui missus erat ab æterno Patre, vt genus humanum à peccato & morte redimeret, Simul etiam doctrinam cœlestem à sordibus, quæ ei adpersæ fuerant per Phariseos, Saduceos & alios, repurgauit, & Bibliorum Codicem situ & squalore obsitum in lucem produxit, commendatiorem reddidit, proq; cœlesti sua ac diuina Sapiencia veram ac natiuam legis & promissionum diuinarum sententiam exposuit. Scholam etiam instituit, in quam cooptauit aliquot discipulos, quibus legem & Prophetarum scripta interpretatus est, & instruxit ferme per quadriennium, vt redderentur idonei Doctores totius orbis terrarum. Per vocem enim Apostolorum propagaturus & diuulgaturus erat Euangelij doctrinam per vniuersum mundum. Marci 16. Matthæ 28. Lucæ 24. Ita rursus accensa fuerunt diuinitus studia doctrinarum, & à pluribus cœperunt euolui scripta Biblica, quæ licet non omnino ex hominum memoria deleta essent, sceleratissime tamen erant corrupta, & deprauata.

Fœlicissimum hoc fuit seculum & tempus vere aureum, quo ipse Filius Dei Dominus noster Iesus Christus, summum Doctorem in terris egit, Sacrorum librorum natiuum intellectum, qui interciderat, restituit, Apostolos erudiuit, eosq; tanquam testes fide dignissimos & omni exceptione maiores in orbem terrarum emisit, vt omnibus gentibus sub cœlo annunciarent veram Dei agnitionem, studia doctrinæ cœlestis seu sacrorum librorum vbiq; accenderent, Scholasq; & Ecclesias colligerent, & ita Liber Domini orbi terrarum innotesceret.

Cum autem Domino nostro Iesu Christo conditori

& rez

& redemptori generis humani omnia cederent, omnia
prona essent, ministerio & voce Apostolorum, quos ad
hanc ipsam rem singulari consilio delegerat, paucos in-
tra annos doctrinam cœlestem per vniuersum orbem di-
uulgauit, Ecclesias Scholasq; plantauit, idoneos Docto-
res & interpretes Sacrorum librorum exuscitauit, quo-
rum mentes luce Spiritu S. ita perfudit, vt breui orbis
noticia istorum librorum compleretur, & omnis gene-
ris homines in omnibus statibus & ordinibus Scripta
Prophetica legerent ac scrutarentur. Sicut Acto: 17.
Cap: scriptum est.

Accreuit verò per Apostolos Canon scripturæ seu
numerus Sacrorum librorum. Accesserunt enim Mosis
& Prophetarum scriptis omnes libri authentici, qui vno
volumine Noui Testamenti comprehenduntur. Scripta
nimirum quatuor Euangelistarum. Acta Apostolica.
Quatuordecim Epistolæ Pauli. Septem Epistolæ, Petri.
Iohannis, Iacobi, Iudæ. Et deniq; Apocalypsis Iohannis.
Qui libri simul complectuntur. 260. Capita. De quibus
multa scitu dignissima & cognitu necessaria proferrem
in medium, nisi temporis angustia obstaret.

Tanta cum esset lux accensa in orbe terrarum, posset
aliquis rerum imperitus existimare, impossibile fuisse eam
rursus extinguï. Et mansit quidem post Apostolorum
tempora aliquandiu, Sed longe tamen citius quam par-
erat aut cogitari potuit, denuo obscurata est.

Hæretici enim varij exorti sunt viuentibus etiam &
superstitibus Apostolis, qui suis præstigijis Scripturam
peruerterunt, & vel ipsos Sacros Codices deprauarunt,
vel ex instinctu Diaboli adulterinos pro veris libris Ec-
clesiæ Christi obtruserunt, id quod abunde ex Ecclesia-
stica Eusebij historia doceri potest. Et quoniam verba
Egesippi, quæ Eusebius libro 2. Cap: 32. de statu Ecclesiæ

D 3

illius;

Illius temporis Apostolici recitat, valde illustria sunt & digna memoria, non grauabor ea paucis adsignare. Igitur ad ea usque tempora virgo pura & incorrupta mansit Ecclesia, ijs qui sanum Salutaris prædicationis Canonem corrumpere conati sunt, Si tum aliqui fuerunt in obscura quadam caligine, ad id usque temporis delitescens tibus. Postquam autem Sacer Apostolorum Chorus disferentem fortitus est finem, & generatio illa præterijt, quæ diuinam Sapientiam ipsis auribus audire meruerat, tunc impij erroris conspiratio per seductionem eorum, qui alienam doctrinam tradebant, initium cœpit, qui etiam, quoniam nemo amplius superstes erat ex Apostolis, iam nudo vertice contra veritatis prædicationem falsi nominis scientiam ex aduerso prædicare conati sunt. Hæc Eusebius ex Egesippo, &c.

Præstiterunt quidem aliquid Apostolorum discipuli. Ignatius, Polycarpus, Irenæus, Pantænus, & quidam alij præstantes Ecclesiæ Christi Doctores, qui magno studio & singulari industria conquisiuerunt Autographa Apostolorum & adulterinos à certis & veris Apostolorum libris discreuerunt. De Pantæno enim nominatim refertur, quod Euangelium Matthæi Hebraicum manu Bartholomei exaratum, ex quo Christum Bartholomeus prædicasse dicitur, in India repertum, secum Alexandriam reportauerit. Sed nulla diligentia humana præcaueri potuit, quin crescentibus peccatis mundi, paulatim tenebræ clarissimam illam Solis lucem rursus obscurarent.

Circa annum Christi 217, claruit Alexandria Origenes, is etiam aliquid studij ad illustrationem & Propagationem sacrorum Bibliorum contulit, & multorum studia

studia suo exemplo & industria excitauit. Contulit enim interpretationes & contexuit opus quod nominauit ἑξαπλωρ, id est distinctum in sex lectiones seu columnas, quod opus adhuc Hieronymi tempore reliquum fuit.

Recenset etiam Eusebius lib: 6. Cap: 21. historiam de Alexandro Episcopo Hierosolymitano & Pamphilo Præsbytero Cæsariensi & Martyre, quorum ille Hierosolymis nobilem Bibliothecam instituit, hic verò magno studio & industria Bibliothecam (eodem Eusebio teste lib: 6. Cap: 32.) apud Cæsarienses instruxit, & cum Sacris codicibus tum etiam aliorum Scriptorum Ecclesiasticorum libris exornauit, &c.

Voluit sine dubio diuina prouidentia aliquo modo mederi damno, quod præuidebat Ecclesiæ inferendum à Romanis imperatoribus, & alijs Tyrannis, qui sacra Biblia funditus abolere conabantur. Nam temporibus Diotletiani, qui gubernauit Imperium Romanum circa annum Christi 288. aut circiter, vndiq; conquisiti sunt libri Sacri & vltimis flammis absumpti. Aliquos ergo libros aliquibus in locis & Bibliothecis conseruari voluit, ne prorsus ab istis immanibus beluis vniuersa Religio deleretur.

Constantino autem Magno Romani Imperij gubernacula suscipiente, sicut Eusebius li: 3. de vita eius scribit, denuo reuocatum est studium doctrinæ cœlestis, & iterum producta Sacra Biblia, & tanquam lucerna ardens in mensam posita, vt omnibus in vniuerso orbe sua face prælucere, & iter ad salutē gternā adipiscendā mōstrarent. Noluic.

Noluit enim æternus Pater in genere humano vocem
verbi sui prorsus conticescere. Accendit ergo pectus ge-
nerosum Constantini Imperatoris, vt & hac ratione
egregiè de Ecclesia (sicut & in alijs) mereretur. Verba
Eusebii de hac ipsa re commemorabo. Persecutores illi,
inquit, libros diuinitus inspiratos igne cremari & abo-
leri præceperant, hic contra etiam illos ex Imperialibus
thesauris multiplicari mandabat.

Sed quemadmodum vt paulo ante dictum est, ante
natiuitatem Messia Liber Domini seu Codex Sacrorum
Bibliorum varias vices expertus est. Ita à temporibus
Christi & Apostolorum non minus quam antea varijs
mutationibus obnoxius fuit, Satana satagente eum vel
hæreticorum præstigijs & adulterinis libris diuulgatis
conuellere & deprauare, vel certe per Romanorum Im-
peratorum tyrannidem & ignes, penitus abolere.

Harum præcipuas hucusq; percensuimus & quidem
breuius quam par erat & rei magnitudo postulabat. Iam
dies nos deficeret, si sequentium temporum vices, non
dico omnes numerando percensere: Sed potissimas, il-
lustriores, maximeq; conspicuas paucis stringere vellem.

Quid enim Sathan per Iulianum Apostatam molitus
sit, qui conatus est abolere sacra Biblia, & interdixit
Scholas Christianorum liberis, luce meridiana clarius
est, & omnibus qui historias legerunt, quibusq; anti-
quitas aliquo saltem modo nota est, liquet.

Neq; verò verba satis idonea reperio, quibus vel tenu-
iter saltem exprimam temporum iniquitatem sub Ro-
manis Pontificibus ab anno Salutis Sexcentesimo, quo
simul Pontificia Idolomania & Machometi furor initia
sumserunt & incrementa. Etsi enim aliqua in illa hor-
renda mutatione generis humani & tristi contusione
Imperij Romani mansit Ecclesia ad Husi & D. Lutheri
vsq;

vsq; tempora, & diuinitus seruatae fuerunt reliquiae Ecclesiarum & Scholarum quae Ecclesiae seminaria sunt, conseruata etiam sacra Biblia, Scripta videlicet veteris & noui Testamenti: tantae tamen tenebrae in Ecclesiam irreperunt, introductae à Monachis & alijs Pontificiae turpitudinis patronis, posterioribus praesertim temporibus, vt verus & natiuus sensus libri Dominici ferè prorsus obscuraretur, & tandem ipsa quoq; Biblia abijcerentur, nec amplius publicè in Ecclesia legerentur, & explicarentur. Ab vna enim parte Satan per Machometum prorsus aboleuit Sacra Biblia, & infinitam introduxit licentiam fingendi dogmata pugnancia cum libro diuinitus inspirato. Ab altera vero parte, licet non prorsus exploserit Sacra Biblia, ita tamen per Coenum humanarum traditionum ea adobruit, vt non intelligerentur, imo paucissimis etiam vel visa vel lecta essent, ò tristia tempora, ò horrendas tenebras.

Negari certe haud potest, ante Lutheri tempora multos fuisse Theologos, qui per omnem vitam suam Sacra Biblia non legerint, plures qui ne viderint quidem, plurimos Ecclesiarum Pastores, qui non solum non viderint vnquam, sed ne quidem praeccepta Decalogi tenuerint.

Instantibus ergo postremis & nouissimis temporibus, & die iudicij magno, aeternus Pater iuxta diuitias misericordiae, in filio respexit nos ex alto, & in tenebris ac umbra mortis sedentibus sine luce verbi, sine cognitione libri illius, qui solius Ecclesiae in terris vnicus est thesaurus, & patrimonium amplissimum, & sine cuius noticia nulla salus patet, nulla firma animorum consolatio haberi, nulla vitae & cultuum diuinorum certa & immota regula teneri potest, ex immensa & inexhausta sua bonitate Turcis in Graecia omnes Scholas doctrinarumq; studia vastantibus, primum vtriusq; & Latinae & Graecae
E lingua

linguæ studia resuscitauit, Græcis hominibus in Italiam se conferentibus, & literas ac Philosophiam ex Græcia secum asportantibus, vt quasi viam quandam hac ipsa ratione sterneret ad purioris doctrinæ, quam tunc moriebatur, foeliciorem instaurationem.

Accensis itaq; literarum studijs in Italia, Germania, Gallijs &c. tandem virum Dei D. Martinum Lutherum vltimum sine dubio Germaniæ imo totius mundi Eliam & Prophetam excitauit, cuius diligentia singulari & fide inimitabili sacra Biblia vtriusq; instrumenti in linguâ Germanicam, e fontibus Hebræis & Græcis ea dexteritate & perspicuitate tanta, conuersa sunt, vt omnium sanorum iudicio & testimonio tanta perspicuitate in nulla alia peregrina lingua extent, aut extiterint vnquam.

Hac ipsa conuersione Bibliorum per Lutherum facta, accensa sunt & aliorum doctissimorum virorum studia, qui admirabili industria e fontibus, Sacram scripturam non solum in latinam, verum etiam in præcipuas linguas omnium ferme gentium & Populorum transfuderunt. ô foelices & beatos Germanos si sua bona norint.

Tanta enim doctrinarum lux & præcipue verbi diuini hac ratione effulsit non tantum in Germania, sed & in vicinis & procul dissitis gentibus, quanta vix inde vsq; ab Apostolorum ætate, in Ecclesia Iesu Christi fuit, profligatus est hoc fulgore Sacrorum librorum Antichristus Romanus cum Idolomania sua, & deturbatus est e templis, monasterijs, & Scholis.

Fruitur nunc carissima Patria nostra Germania præcioso thesauro illo, vtinam verò recte ac diu frueretur, & ad suam æternam salutem conuerteret, Deoq; optimo maximo, qui in hac postrema mundi senectâ per electum organon suum D. Lutherum piæ memoriæ, tam mirabilem Scripturæ Sanctæ lucem in vniuerso terrarum orbe ac

be ac

be accendere, atq; ante nouissimum aduentus sui diem
mundum illustrare voluit, sinceris pectorum motibus
gratias ageret: Sed vetus gratia dormit, vt inquit ille, &
homines sunt immemores. Nihil enim tam cito senescit,
ac memoria accepti beneficij. Rursus igitur horribiles
tenebræ ingruunt, quæ paulatim lucem omnium do-
ctrinarum, præcipuè verò Sacrorum Bibliorum, obscu-
rabunt.

Etsi enim vsq; ad diem restitutionis omnium, Filius
Dei Ecclesiam aliquam in mundo seruabit, & alicubi er-
runt & manebunt literarum studia, & sacræ scripturæ
lux atq; intelligentia fulgebit; tamen ipsa scriptura teste,
talis erit postremi seculi status, ignorantia, cæcitas & se-
curitas tanta, vt filius Dei cum venerit, vix fidem in vni-
uerso orbe inuenturus sit. Lucæ 18.

Hæc igitur sit qualiscunq; historica delineatio præci-
pui illius & in omni æternitate celebrandi operis diuini,
quo æternus Pater inde vsq; à condito mundo sese generi
humano patefecit, & verè miranda ac ineffabili bonitate
certam doctrinæ formam indubitatis monumentis com-
prehensam scribi curauit, ipseq; primus initiauit, dedica-
uit & consecrauit, & hucusq; aduersus totius orbis &
omnium diabolorum furores ac rabiem clementer con-
seruauit.

Restaret nunc, vt Scholasticæ iuuentutis & omnium
piorum animos ad tanti thesauri amorem & seriam lecti-
onem ac meditationem grauißimis verbis & rationibus
accenderem & inflammarem. Sed quia nimia prolixitate
auditores magis obruuntur, quam excitantur, in aliud
tempus exhortationem illam differam.

Quod igitur reliquum est, Ago tibi gratias æterne
Deus, æterne Pater Domini nostri Iesu Christi, quod ex
immensa bonitate post lapsum te certo verbo & illustris

E 2 bus

hunc testimonijs patefecisti, tradidisti nobis firmum ser-
monem Propheticum & Apostolicum & certum librum,
in quo de essentia & voluntate tua nos doces, eumq; in
tantis Satanæ & mundi furoribus ac fatalibus regno-
rum ruinis clementer huc vsq; conseruasti, & per doctri-
nam illius libri tui, etiam in hoc postremo seculo ex no-
bis tibi colligis Ecclesiam, cui te & omnia cœlestia bona
communicas. Te etiam ardentibus gemitibus inuoco, vt
deinceps quoq; vsq; ad diem restitutionis omnium hunc
librum Ecclesiæ tuæ, aduersus Satanæ, mundi, tyran-
norum & hæreticorum furores conseruare, nec propter
peccata nostra quæ multa & magna sunt, nobis eripere
velis, & passim pias Scholas potenti tua dextera defen-
dere, vt sint & maneant officinæ aliquæ pietatis & veris-
tatis in mundo, in quibus verbum tuum pure doceatur,
veteres & recentes blasphemix cum eo pugnantes refu-
tentur, artes & disciplinæ honestæ floreat, Præcepto-
res in omnibus facultatibus recta & vtilia doceant, ac
iuuentus Scholastica salutaria sibi & alijs addiscat, vt
multos in his terris cultores habeas, & aliqua tibi Eccle-
sia etiam ad posteritatem colligatur, Amen.

D I X I.

HENDECASYLLABVM, M.
LVDO: HELMBOLDI MVLHVSINI.

QVod scribi calamo, quod ore dici
In primis deceat: quod audientes
Aures, ac oculi probent legentes:
Totum cui pateat fidele pectus.
Nil est dignius, ob necessitatem
Maiorem, comitante commodorum.

Æterna

Aeterna serie, quibus carere
Nec praesens, neque vita scit futura.
Nil est dignius hoc in orbe, nil est,
Quam diuinitus orta Bibliorum,
Et diuinitus hanc ad usque lucem
Propagatio salua traditorum.
Sermo scriptus in ijs enim potenter
Fert credentibus omnibus salutem.
Quem si sustulerit, fide remota,
Sublatam quoque scit Draco salutem,
Antiquus Draco: sensit Eua, sensit
Euae credulus hoc malum maritus,
Deleri sibi passus in medullis
Scriptum Spiritualiter Iehouam,
Et legem sibi traditam, palato
Fructus vnius arboris vetantem.
Hoc verbo Domini, fideque verbi
Sublata, benedicta vita fugit.
Amisus Paradisus est: maneret
Cruce aeterna, nisi Deus redisset,
Promittens muliebri semen: iras
Audiuit coluber sibi paratas,
Et poenas: ideo furenter odit
Hoc Euangelium: patet potestas,
Qua grassatus, idemque persecutus
Est: totius ut orbis vniuersa
Gens defecerit, atque Noa solus
Cum paucis steterit: Chamus remotis
Vndis degenerauit: inde turris
Sparguntur Babylonicae magistri.
En Semis quoque stirps adhæret aris
Chaldaeis: Abrahamus auocatus
Paret, nomen & inuocat Iehouam,
Urbs lothum Sodomæa ferre nolens

E 3 Hora

Hortantem, perit: atq; proximorum
Fit falsum mare, tota terra regum.
Quin miracula post stupenda genti
Multis edita seculis Iacobi:
In regno Pharaonis, in Sinæo
Deserto, neq; non in orbe lactis
Et mellis fluuios habente: verbum
Nolens vrbs Solymæa ferre Christi,
Ceu nunquam steterit, solo recumbit.
Ferro, peste, fameq; gens necatur,
Aut gentilibus arcta colla vinculis,
Inuito pede fert, gemente vultu.
Hæc vis est Sathanæ, furore tanto
Scripturam premit, inpetitq; sacram.
Si totum nequit amouere librum,
Veram noticiam, fidemq; tollit.
Stratagemate tentat hoc vel ipsum
Christum, quem nihil approbare nouit,
Scriptura nisi teste comprobetur:
Idcirco cupiens ei volatum,
Vel saltum temerarium, supremi
Persuadere loco patente templi:
Dauidem citat, inquiens: ministris
Mandauit Deus Angelis super te:
Ut portent manibus, tuosq; seruent
Præduri lapidis pedes ab ictu.
Scripturam potiore Christus ore
Allegans, ait: haud tuum superbo
Tentabis Dominum Deum periclo:
Sic de pane, potentiaq; mundi,
Reddit sollicitatus, atq; vincit
Hostem Tartareum, fugatq; victum,
Seu falso Biblicum ceter volumen,
Seu citra Biblicum volumen ausit

Quicq;

Quicquid dicere: Christus ex eodem
Promens omnia tela, victor exit.
Tanto robore præstat ille codex,
Si vel cum Sathana geratur ipso
Bellum: stat, superat, retroque pulso
Vasti principe Tartari, triumphat.
Nedum vincere nesciat Papalem
Quemuis, hæreticumque Cinglianum,
Et quosuis alios: beatus omnis,
Quem scriptura Dei tenet, iuuatque,
Inscriptum superis habet tabellis
Nomen: deleat hic licet, vel ille
Regnorum dominellus inferorumque
Conuersatio nostra gaudet astris.
Quas terras Deus inde misit olim,
Saluas nunc quoque literas habemus,
Christi munere: munus hoc & auro
Et gemma preciosius, meretur:
Oratoria quicquid, & Poesis
Lingua, vel calamo potest: vt ipse
Scis Timothee, nec files, sed ore
Diuinum celebras, manuque donum,
Tali tu celebratione gaudens
Dauid, iuris amans, sciensque Doctor,
Qualis iam variante cunque Luna
Sors est, gaudia vera consequeris,
Cum scriptura suo potita fine,
Christum iudicij die reducet,
Quæ sententia tunc feretur omnes
In gentes: valitura sempiternis
Seclis: solius ex libro feretur
Christi præsidis, ipse quem Prophetis
Dicitur, per Apostolosque scriptum
Omnes iussit ubique scire gentes,

Nu

Nil tunc imperiale, nil Papale
Decretum, modò præpotens, valebit.
Freti vos Domini valente libro,
Firmis Christiadis pares valete.

M V L H V S I I

Excudebat Georgius Hantzsch, Anno

M. D. LXXIX.

11

37 4018

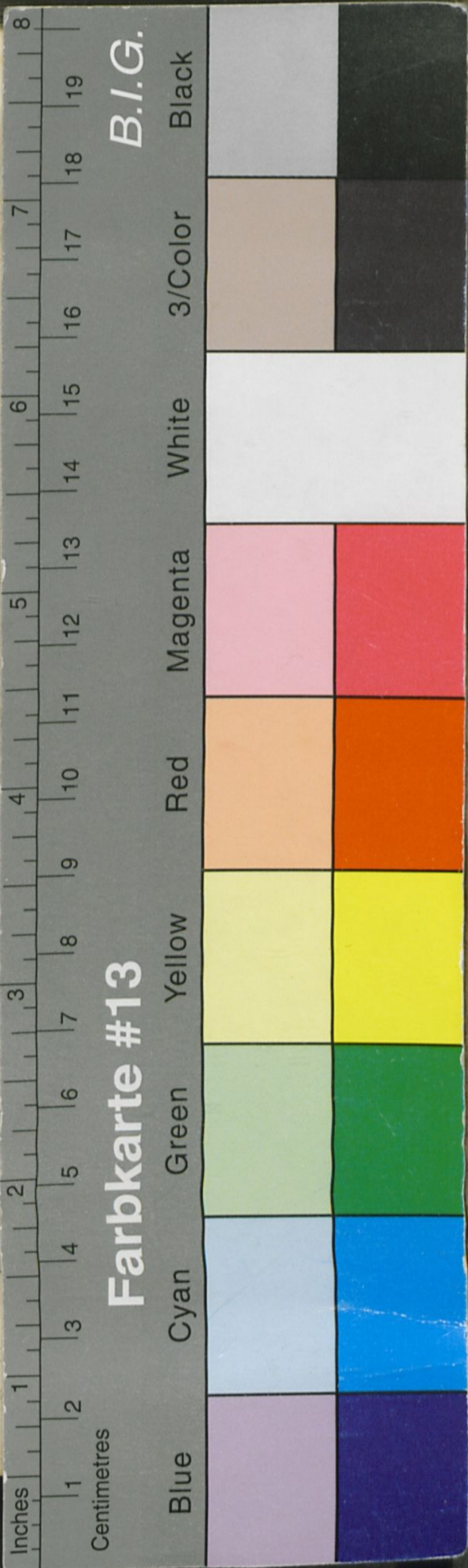
ULB Halle 3
002 717 190

TA 70L

2.
ORATIO
DE ORIGINE, CON-
SECRATIONE, MIRAN-
DA PROPAGATIONE, ET CON-
SERVATIONE SCRIPTURÆ DIVI-
NITVS INSPIRATAE.

Timothei Kirchneri Theol: D.

